

ZADOVOLJSTVO POSLOM I ALOKACIJA VREMENA NASTAVNIKA NA ZAGREBAČKOM SVEUČILIŠTU

Tanja Kesić, Jozo Previšić
Ekonomski fakultet, Zagreb

UDK 331.54-057.4(497.5 Zagreb)
378.124(497.5 Zagreb):331.54
Prethodno priopćenje

Primljeno: 9. 2. 1996.

Cilj ovog istraživanja bio je utvrditi motive koji su potaknuli nastavnike zagrebačkog Sveučilišta da se opredijele za ovu profesiju, alokaciju vremena na različite poslove kojim se bave, ocjenu značenja pojedinih čimbenika za izbor zvanja kojim se bave i zadovoljstvo koje crpu iz svog posla. Za postizanje postavljenih ciljeva proveli smo osobnu anketu sa 207 nastavnika na devetnaest fakulteta na zagrebačkom Sveučilištu. Prioriteti ciljeva koje su ispitanici naveli bili su dani sljedećim redoslijedom: 1. promaknuće studentskog znanja, 2. promaknuće vlastitog znanja, 3. promaknuće institucije, 4. promaknuće spoznaja akademskog svijeta i 5. promaknuće menadžerskih vještina. Raspodjela vremena nastavnika unutar različitih obveza izvršena je na sljedeći način: predavanja – 45%, istraživanja – 25%, konzalting – 14% i administrativne obaveze – 16%. Ako ove rezultate usporedimo s pojedinim svjetskim regijama, možemo zaključiti da se sveučilišni profesori u RH nalaze na prvom mjestu po alokaciji vremena na predavanja, a na posljednjem po vremenu provedenom na istraživanjima. Za ukupnu ocjenu posla kojim se bave koristili smo zbirne stavove preko pitanja: biste li ponovno odabrali isti posao? Pozitivno je odgovorilo 64% anketiranih (podaci grupe komparativnih zemalja – 74%). Izrazito nepovoljno stajalište dobiveno je na tvrdnju: "Bez oklijevanja bih preporučio ovaj posao mlađem kolegi", s kojim se u cijelosti složilo svega 9%, a djelomično složilo 18% (ukupan pozitivan stav 27%). Nezadovoljstvo nastavnika proizlazi iz stajališta da je postignuće u karijeri više rezultat vanjskih čimbenika na koje pojedinac ne može utjecati nego vlastitih sposobnosti i rada profesora. Ovaj stav je pojačan neodgovarajućim društvenim vrednovanjem posla kojim se nastavnici bave i općenito pozicijom u društvu.

1. UVOD

Veoma se mali broj studija u svijetu bavio istraživanjem nastavno-znanstvenih djelatnika s aspekta alokacije cjelokupnog vremena i zadovoljstva odabranim pozivom te strukturom posla kojim se bave. U nas takve studije nisu rađene. U socijalističkom sustavu to je po definiciji predstavljalo osobni izbor svakog pojedinca i nije postojao motiv za proučavanje interesa i zadovoljstva znanstvenog kadra vlastitim pozivom. Istraživanja koja su poduzimana bila su prioritetno usmjerena na prikupljanje statističkih pokazatelja ukupnog znanstvenog kadra prema znanstvenim područjima i specijalnostima, po institucijama u kojima su bili zaposleni, broju objavljenih radova i nizu socio-ekonomskih pokazatelja koji su bili vezani uz osnovne segmente proučavanja. To znači da se studije nisu upuštale u psiho-sociološku analizu s aspekta nositelja nastavno-znanstvene djelatnosti, njihovih stavova, mišljenja i zadovoljstva poslom kojeg obavljaju. Stoga smo u okviru ovog znanstvenog istraživanja imali cilj utvrditi motive koji su nastavnike potaknuli pri izboru ove profesije, misiju i ciljeve koje smatraju ključnim u opredjeljenju za ovaj posao, zadovoljstvo poslom kojim se bave, alokaciju vremena na različite dijelove posla i, konačno, ocjenu važnosti pojedinih čimbenika u zvanju kojim se bave. Na taj smo način željeli i uspjeti dobiti veći broj ključnih podloga za donositelje strateških odluka na razini hrvatske države, na što bi trebalo usmjeriti njihovu pozornost prilikom odabira i usmjeravanja novih znanstvenih kadrova, ukratko – podlogu za donošenje kadrovske politike na sveučilištima u Republici Hrvatskoj. S druge strane pokazatelji koji su dobiveni ovim istraživanjem mogu poslužiti kao osnova za usporedbu sa sličnim istraživanjima koja su provedena u Europi, SAD-u, Kanadi i Australiji, posebno u području alokacije vremena nastavnika na pripremu nastave, predavanja, istraživanja, administrativne poslove i "konzalting".

2. METODOLOGIJA

U anketi je sudjelovalo 207 nastavnika i asistenata s devetnaest fakulteta (grupa fakulteta) zagrebačkog Sveučilišta (Prometni, Agronomski, Filozofski, Kriminalistički, Šumarski, Pravni, Pedagoški, Strojarski, Elektrotehnički, Ekonomski, Geodetski, Arhitektonski, Građevinski, Rudarsko-geološko-naftni, Prirodoslovno-matematički, Tekstilno-tehnološki, Medicinski, Prehrambeno-biotehnološki i Kemijsko-inženjerski fakultet). Od ukupno 207 anketiranih 58.6% su doktori znanosti, 26.2% magistri znanosti, 11.1% ima diplomu VII. stupnja, a od 4.1% ispitanika nismo dobili odgovor na postavljeno pitanje. Istraživanje su proveli studenti Ekonomskog fakulteta osobnim anketiranjem, ali uz korištenje precizno strukturiranog anketnog upitnika koji je predstavljao jedini instrument prikupljanja podataka. Nastavnicima i asistentima dano je potrebno vrijeme za ispunjavanje upitnika. Anketiranje je provedeno u studenom 1995. tijekom jednog tjedna kako bi se isključio vremenski utjecaj na rezultate

istraživanja. Izbor nastavnika izvršen je na načelu slučajne prisutnosti nastavnika na fakultetima u vrijeme anketiranja, što isključuje jednaku vjerojatnost svakog pojedinca da bude odabran u uzorak (u osnovi to znači da uzorak nije odabran na načelu vjerojatnosti). To, međutim, ne umanjuje vrijednost rezultata istraživačke studije zbog širokog obuhvata fakulteta, vremena provođenja ankete i broja jedinica uzetih u uzorak. Anketni upitnik je preuzet (uz djelomičnu prilagodbu) od ESSEC, Graduate School of Management, Marketing Dpt., koji je korišten za široka svjetska istraživanje iz područja testiranja zadovoljstva nastavnika vlastitim zvanjem i niza drugih aspekata od interesa za upravljanje nastavničkim kadrom na sveučilištima te komparacijom rezultata na svjetskoj razini. Upitnik je sastavljen od tri izdvojena ali bitno povezana dijela.

Prvi dio pitanja posvećen je socio-ekonomskim čimbenicima koji predstavljaju osnovu za "krostabeliranje" i kompariranje dobivenih rezultata. Na sva pitanja dani su odgovori uz izbor jakosti mišljenja (odnosno stava) na Likertovoj skali (od 1-uopće se ne slažem do 5-u potpunosti se slažem), uz mogućnost davanja vlastitog odgovora ukoliko nije obuhvaćen u okviru predviđenih odgovora.

Drugi dio odnosi se na motive izbora profesorske profesije, misije i ciljeva bavljenja ovim poslom, stvarno i idealno vrijeme posvećeno pojedinim poslovima te na ograničenja s kojima se sveučilišni nastavnici susreću u procesu bavljenja odabranom profesijom.

Treći dio pitanja podrobno razrađuje pojedine dijelove i aspekte posla kojim se nastavnici bave i projiciranje vlastitih mišljenja i stavova mlađim kolegama o tome što smatraju poticajnim dijelovima svoga posla, a što ograničavajućim čimbenicima.

3. INTERPRETACIJA DOBIVENIH REZULTATA

I. Opći podaci dobiveni u provedenom istraživanju prikazani su preko nekoliko ključnih čimbenika. Starost predavača na zagrebačkom Sveučilištu pomaknuta je prema desnom dijelu distribucije frekvencija, što znači da je predavački kadar "star". Naime čak 65% nastavnika starije je od 40 godina. Ako isti podatak analiziramo prema uobičajenim razredima, onda je 18% anketiranih u starosnoj dobi iznad 60 godina, 42% spada u raspon starosti od 40-49 godina, 14% u kategoriju 35-39 godina, 10% u starosnu grupu 30-39 godina, a svega 11% nastavnika mlađe je od 30 godina. Struktura nastavničkog kadra prema spolu izgleda ovako: 67% je muškaraca i 33 % žena. Znanstveni stupanj na kojem anketirani nastavnici drže nastavu razlikuje se. Od ukupnog broja anketiranih, 89% ih predaje na dodiplomskom (VII.1) stupnju, a 11% samo na dodiplomskom (VI.1), dok ih 30% predaje i na VII.1 i na VI.1 stupnju. Na magistarskom stupnju predaje 52% anketiranih, a na doktorskom 34%. (Relativni

brojevi se ne zbrajaju u 100%, budući da većina nastavnika predaje na svim znanstvenim stupnjevima.) Institucijski sadržaji u kojima rade podrazumijevaju uključivanje teorijskih predavanja u 88% anketiranih, primijenjenih predavanja u 83.6%, primijenjenih istraživanja u 71.5%, fundamentalnih istraživanja u 54.6%, konzultacijskog posla u 73.9% i konzultacija u javnom sektoru kod svega 31.9% anketiranih.

Slijedeće područje istraživanja odnosilo se na članstvo u stručnim udrugama i posjećivanje domaćih i međunarodnih kongresa i savjetovanja. Učlanjenost u jednu ili više domaćih znanstvenih udruga bila je na razini od 76.8%, a u međunarodne – u 35.7% od anketiranih. Domaće skupove iz područja kojim se bave posjetilo je 71% ispitanika, inozemne europske 30%, a sjevernoameričke svega 3% anketiranih. Dosta nizak postotak posjećivanja inozemnih kongresa i seminara najvećim dijelom rezultat je visokih troškova sudjelovanja u međunarodnim skupovima i neadekvatnih financijskih izvora koji bi podržali ovaj oblik znanstvenog rada.

II. Podatke koji se odnose na misiju i ciljeve koji se žele postići u profesiji sveučilišnog profesora, na motive i zadovoljstvo pojedinaca bavljenjem ovim poslom, alokaciju vremena posvećenu ključnim dijelovima posla, osobnu organizaciju posla i raspored ukupnog vremena na radno i slobodno, iznijet ćemo u ovom dijelu analize.

Misija i ciljevi sveučilišnih profesora testirani su preko pitanja koje je kao cilj imalo ocjenu jakosti slaganja (neslaganja) s misijom i ciljem pojedinca usmjerenom na:

- a. promicanje studentskog znanja;
- b. promicanje vlastitog znanja;
- c. promicanje institucije;
- d. promicanje spoznaja akademskog svijeta;
- e. promicanje menadžerskih vještina.

Prvo mjesto dano je promicanju studentskog znanja kao osnovnom cilju, s čime se u cijelosti složilo (ocjena 5) 70.5% anketiranih profesora. Uz to, dodatnih 22% se složilo (ocjena 4) s navedenim ciljem, što predstavlja 92,5% od ukupnog broja profesora koji smatraju da je to prioritetan zadatak svakog akademskog profesora. Ostali su bili neutralni ili se nisu složili s navedenim stavom. Drugorangirani cilj jest promicanje znanja u vlastitoj struci. 50% ispitanika u potpunosti se slaže, a 41% njih slaže se s tom tvrdnjom kao jednom od ciljnih misija bavljenja ovim poslom.

Općenito promicanje znanja kao "podcilj" u okviru prethodnog cilja na trećem je mjestu, s 41% onih koji su dali ocjenu 5 i 39% anketiranih koji su se složili s navedenom tvrdnjom (ocjena 4), dok ih je 12% bilo neutralno.

S promicanjem institucije kao ciljem u obavljanju predavačkog posla složilo se 55% ispitanika (ocjena 4), a u cijelosti se složilo 23% ispitanika (ocjena 5). Promicanje spoznaja akademskog svijeta općenito, kao vlastitu misiju vidi 23% anketiranih (ocjena 5), a 55% se slaže sa izrečenom tvrdnjom. Konačno, promicanje menadžerskih znanja nije bilo značajnije prihvaćeno kao cilj bavljenja akademskom profesijom. Svega 4% se potpuno slaže s tom tvrdnjom, 14% se slaže, 50% anketiranih se nije odredilo, a 26% se nije složilo s navedenim ciljem.

Jedan od ciljeva ovog istraživanja bio je utvrditi raspodjelu vremena nastavnika na različite aktivnosti. Također smo htjeli dobiti informaciju koliko stvarno vremena nastavnici posvećuju pojedinim aktivnostima i koliki bi postotak vremena u idealnim uvjetima željeli izdvojiti za definirane aktivnosti. Ukupne aktivnosti podjeli smo u pet grupa: (1) Pripremanje i osuvremenjivanje predavanja, (2) Predavanja, (3) Istraživanje, izdavanje i konferencije, (4) Konzalting i (5) Sudjelovanje u životu ustanove. Dobiveni rezultati dani su u tablici 1.

Tablica 1

Alociranje vremena nastavnika na pojedine aktivnosti

Interesantno je primijetiti da ne postoji znatna razlika između podjele vremena

	Stvarno %	Idealno %
1. Pripremanje i osuvremenjivanje predavanja	23	23
2. Predavanja	22	20
3. Istraživanja, izdavanje, konferencije	25	27
4. Konzalting	14	14
5. Sudjelovanje u životu ustanove	16	16

posvećenog pojedinim nastavničkim aktivnostima u stvarnosti i u idealnim uvjetima. Priprema i osuvremenjivanje te izvođenje nastave predstavlja najveći dio radnih obveza – 45% u stvarnosti od ukupno raspoloživog vremena i 43% od željenog ili idealno alociranog vremena. Istraživanjima, izdavačkim aktivnostima i sudjelovanju na konferencijama i kongresima nastavnici bi željeli posvetiti nešto više vremena (27% umjesto 25%, koliko se sada posvećuje). Konzalting (14%) i sudjelovanje u životu ustanove (16%) predstavlja istodobno stvarno i željeno alociranje vremena ovim aktivnostima.

Komparativni pokazatelji alokacije vremena akademskih djelatnika u nekoliko svjetskih područja dano je u tablici 2.

Tablica 2

Komparativni prikaz alokacije vremena akademskih djelatnika u pojedinim svjetskim područjima**

Područje	Predavanja %*	Istraživanja %	Konzalting %	Administracija%
Republika Hrvatska	45	25	14	16
UK + Indija	44	32	9	16
Sjeverna Europa	30	42	10	16
Francuska, Belgija	34	40	7	19
Ostala Europa	41	24	15	20
SAD, Kanada i Australija	40	41	6	13

* Vrijeme posvećeno predavanjima uključuje i pripremu.

** M. Bergadaa, L. Hamzoaoui, P. Volle: *Job Satisfaction and Time allocation Choices of Marketing Academics*; EMAC, Paris, 1995.

Hrvatski akademski djelatnici prednjače u vremenu posvećenom pripremi i izvođenju predavanja, čini se primarno na štetu istraživačkog rada. Po vremenu alociranom na istraživanje Hrvatska dolazi na posljednje mjesto, zajedno sa ostalom Europom (25%). Vrijeme posvećeno konzaltingu na razini je ostalih europskih zemalja, dok je vođenje administrativnih poslova jednako Sjevernoj Europi, Velikoj Britaniji i Indiji, ali znatno ispod Francuske, Belgije i ostale Europe. Vjerojatno će Zakon o visokoškolskom obrazovanju koji predviđa istraživanje kao podlogu objavljivanju znanstvenih članaka utjecati na intenziviranje istraživačkog rada u visokoškolskim institucijama Republike Hrvatske.

Posebnim i veoma opsežnim pitanjem istražilo se područje znanstvenog i istraživačkog rada akademskih djelatnika. Interes je bio usmjeren na čimbenike koji su najviše doprinijeli znanstvenom postignuću nastavnika. Čimbenici navedeni po prioritetu jesu: (1) Razmjena iskustava i ideja s najbližim suradnicima, (2) Vođenje znanstveno interesantnih istraživanja, (3) Praćenje najsuvremenijih dostignuća u znanosti općenito i u vlastitom području posebno, (4) Sudjelovanje na znanstvenim kongresima kao oblik razmjenjivanja znanstvenih spoznaja, (5) Promicanje predavanja na poslijediplomskim studijima, (6) Vođenje doktorskih radnji i sl.

Tablica 3

Stvarno i idealno vrijeme posvećeno znanstveno-istraživačkom radu

Aktivnost	Stvarno %	Idealno %
1. Čitanje znanstvenih članaka	22	22
2. Sudjelovanje u znanstvenim udrugama	16	16
3. Istraživanje	26	28
4. Pisanje i priopćavanje rezultata rada	24	21
5. Vođenje doktorata	12	13

Interesantno je vidjeti da u okviru znanstveno-istraživačkog rada ne postoji znatna diskrepancija između stvarne i idealne podjele vremena po pojedinim aktivnostima. Naši znanstvenici preferiraju povećanje istraživačkog rada na štetu pisanja i priopćavanja radova. Ovo ukazuje da se još uvijek znatan dio vremena troši i na administrativne aktivnosti koje bi trebale obavljati stručne tajnice i pomoćno osoblje, a ne znanstveni djelatnici. Kod ostalih oblika znanstveno-istraživačkog rada postoji potpuna usklađenost idealno i stvarno alociranog vremena, što predstavlja poticaj za puni angažman nastavnog kadra. Nažalost, ovdje nemamo komparativnih pokazatelja za ostale zemlje, što bi u cijelosti dalo punu sliku alociranja vremena naših i akademskih djelatnika drugih zemalja.

III. Treći dio obuhvaća opće i posebne stavove i mišljenja anketiranih nastavnika o poslu kojim se bave i projiciranje svojih razmišljanja na mlade kadrove u nastavno-znanstvenoj djelatnosti. Motivacija za bavljenje ovim poslom dobivena je preko pitanja o osnovnim poticajima i ograničenjima u bavljenju akademskim poslom. Osnovni poticaji bavljenja nastavničkim poslom jesu prije svega intelektualno zadovoljstvo (61% anketiranih crpi izrazito visoki stupanj zadovoljstva, a 33% visoki stupanj intelektualnog zadovoljstva bavljenja ovim poslom), zatim slijedi zadovoljstvo stjecanja stručnog znanja (26% ima vrlo veliki poticaj, a 63% znatan poticaj), osjećaj napredovanja u zvanju na trećem je mjestu (24% vrlo veliki poticaj, a 56% znatan poticaj), individualna sloboda u obavljanju zvanja (88% nastavnika je ovaj poticaj ocjenilo kao iznimno značajan ili značajan). Osjećaj društvene korisnosti i obavljanja cijenjenog posla također su značajni poticaji u obavljanju ovog posla. Značajni poticaji odnosi su se i na slobodu organiziranja svakodnevnog života, slobodu odabira na što se usredotočiti i mogućnost mijenjanja područja interesa, ali je njihov intenzitet bio manji. Podjednako značajnima za izbor nastavničkog zvanja smatrani su i odnosi sa studentima (64% smatra ovaj čimbenik značajnim u izboru zvanja, a 22% iznimno značajnim). U istom su rangu samo nešto slabijeg intenziteta i međusobni odnosi s kolegama i potencijalna mogućnost razvijanja rada putem osobnih kontakata. Razni oblici priznanja (priznanje ustanove u kojoj rade, priznanje znanstvene zajednice i društvena priznanja) imaju, po mišljenju nastavnika, slab utjecaj na izbor akademskog zvanja. Na kraju, financijski poticaji su rangirani kao posljednji, što znači da je njihov utjecaj na izbor akademskog znanja minoran. U istom kontekstu je postavljeno i pitanje: Koji su ograničavajući čimbenici akademske profesije? Općenito su navedene obveze koje ne motiviraju nastavnike za razvijanje i promicanje vlastitog rada. To su prije svega razne administrativne obveze te nedovoljno dobra organiziranost, a posebno financiranje znanstveno-istraživačkog rada.

Ukupno zadovoljstvo nastavnika poslom kojim se bave dobili smo ocjenom stupnja slaganja (ili neslaganja) s nizom ponuđenih stavova. Ponovno bi odabralo isti posao 64% svih anketiranih, 20% je ostalo neutralno, a 16% bi se

opredijelilo za nešto drugo. Puno zadovoljstvo podučavanjem ima 8% – u potpunosti se slaže, 44% ih se slaže, 30% je neutralno, a ostali su nastavnici izrazili negativno mišljenje prema ovom stavu. Uključenošću u instituciju (u smislu mogućnosti utjecaja na odluke) u potpunosti je zadovoljno 11% anketiranih, 36% je zadovoljno, a čak 37% nije zadovoljno. Slična situacija je i sa istraživanjima kojima se bave akademski djelatnici. Samo 9% je u cijelosti zadovoljno s trenutnim istraživanjima, 35% je zadovoljno, 22% je zadržalo neutralan stav, a čak 34% nije zadovoljno ili uopće nije zadovoljno postojećim istraživanjem. Savjetovanje u akademskom poslu nema ono značenje kakvo bi trebalo imati. Čak je 39% nastavnika izrazilo neutralan stav u odnosu na aktualnu konzultantsku aktivnost, 31% ih se složilo sa stavom o istinskom zadovoljstvu s postojećim konzultantskim poslom, a 22% je izrazilo negativno stajalište o konzultantskom poslu (usmjerenom gospodarstvu i javnom sektoru).

Stav koji u cijelosti pokazuje ukupno zadovoljstvo akademskim poslom dobiven je preko tvrdnje: "Bez oklijevanja bih preporučio ovaj posao mlađem kolegi". Intenzitet dobivenih odgovora bio je raspoređen u obliku normalne distribucije frekvencija, tj. 41% nastavnika je bilo neutralno, 18% ih se složilo i nije se složilo sa stavom, a 12% se uopće nije složilo (ne bi nikad preporučili ovaj posao mlađim kolegama), dok bi to samo 9% njih svakako učinilo. Ovakvi rezultati ni u kojem slučaju nisu zadovoljavajući i mogu poslužiti kao podloga ljudima koji vode politiku u rješavanju ključnih problema koji rezultiraju ovako nepovoljnim općenitim stavom akademskih djelatnika.

Postignuće u nastavničkom zvanju, po mišljenju anketiranih, više je uvjetovano čimbenicima okruženja (na koje se ne može utjecati) nego vlastitim izborom i radom. S tvrdnjom da karijera profesora "ovisi isključivo o njegovom izboru i sposobnostima" u cijelosti se složilo samo 3% anketiranih. Najveći broj (64%) se uopće ne slaže ili se ne slaže s navedenim stavom, a 18% je neutralno. Prilike (šire i uže okruženje – 70%) i sreća (41%) imaju najveći utjecaj na uspjeh i ostvarenja pojedinca u ovom poslu. Tijek i razvoj karijere na početku je, po mišljenju akademskih profesora, teško definirati (70%). Međutim, u cjelini 59% anketiranih suglasno je da se u ovom poslu mogu postići značajna ostvarenja.

Ovi podaci ukazuju na činjenicu da vanjski čimbenici još uvijek imaju veći utjecaj na razvoj i uspjeh pojedinca i njegove karijere od njega samoga. To svakako upućuje na neodrživo stanje u znanstvenoj djelatnosti budući da svaki čovjek, a posebno ljudi koji se opredijele za bavljenje znanosti, žele i očekuju da njihovo znanje i rad determiniraju budući tijek i razvoj njihove karijere i postignuća. Odnosno, žele upravljati vlastitom sudbinom u domeni profesionalnog uspjeha.

IV. Organizacija posla i raspored cjelokupnog vremena nastavnika nije dalo ujednačene rezultate kao većina navedenih pokazatelja. Stroga podijeljenost

radnog i slobodnog vremena nije moguća u ovom zvanju, što je potvrdilo 65% anketiranih. Budući da 61% nastavnika svoj posao smatra hobbijem, oni ne mogu razdvojiti vrijeme posvećeno poslu od vremena predviđenog za odmor, što su potvrdili rezultati ovog istraživanja. Primjer je tvrdnja " U slobodno vrijeme trudim se zaboraviti svoj posao", s kojom se 61% anketiranih uopće nije složilo, a dodatnih 24% je bilo neutralno. Značenje koje bi nastavnici htjeli dati pojedinim čimbenicima kao vrednujućim kriterijima vlastitog posla, dobiveno je preko ranga pojedinih dijelova posla akademskih djelatnika. Prvorangirana je vještina podučavanja (56% anketiranih smatra je iznimno značajnom, a 42% značajnom), zatim dolazi vještina istraživanja (47% izrazito značajnom i 48% značajnom), na trećem mjestu je dostignuto zvanje, zatim vještina savjetovanja, kvaliteta međusobnih odnosa, kvaliteta inovacije u instituciji itd. Od manjeg značenja za vrednovanje akademskog posla, po mišljenju anketiranih, trebale bi biti godine radnog staža u instituciji i "poznatost" osobe u javnom životu.

4. ZAKLJUČAK

Studija provedena na zagrebačkom Sveučilištu kojom je obuhvaćeno devetnaest fakulteta i 207 nastavnika imala je cilj istražiti psiho-sociološki aspekt bavljenja nastavničkom profesijom, utvrditi motive i ciljeve koji su pojedinca opredijelili za ovaj posao, podjelu ukupnog vremena na pojedine segmente i, konačno, ocjenu zadovoljstva koje profesori crpu iz ovog posla i općenito položaja u društvu.

Prva grupa pitanja odnosila se na značaj ciljeva koje su nastavnici smatrali prioritetnima u bavljenju ovom profesijom. Prvorangirani cilj bio je promicanje studentskog znanja, na drugom mjestu je promicanje znanja u struci, zatim općenito promicanje znanja, promicanje institucije u kojoj radi itd. Raspodjela vremena nastavnika na pojedine aktivnosti unutar ukupnih obveza otpada na pripremanje i osuvremenjivanje nastave (23%), predavanja (22%), istraživanja, izdavanje i konferencije (25%), konzalting (14%) i sudjelovanje u životu ustanove (16%).

Bitna razlika između stvarno i idealno alociranog vremena nije zapažena. Komparativni prikaz alokacije vremena u nastavničkim aktivnostima u Hrvatskoj i odabranim dijelovima svijeta pokazao je da akademski djelatnici u Hrvatskoj prednjače u alociranju vremena za pripremu i izvođenje predavanja (45% od ukupno utrošenog vremena). Odmah slijede Indija i Velika Britanija sa 41% te SAD, Kanada i Australija sa 40% vremena. Ovo ide na štetu istraživanja (25%), što Hrvatsku stavlja na zadnje mjesto zajedno sa ostalom Europom. Po vremenu utrošenom na konzalting (14%) Hrvatska je odmah poslije ostale Europe, ali znatno ispred Australije, SAD-a i Kanade (6%). Po potrošenom vremenu za administraciju Hrvatska se nalazi u prosjeku ostalih zemalja (iznimka

je ostala Europa, koja izdvaja 20% vremena na ove poslove). Posebno je analizirano područje znanstveno-istraživačkog rada u odnosu na alocirano vrijeme na pojedine dijelove ove iznimno značajne aktivnosti nastavnika. I ovdje nije bilo značajnije razlike između stvarnog i idealno alociranog vremena. Čitanje znanstvenih članaka (22%), sudjelovanje u znanstvenim udrugama (16%), istraživanje (26% stvarno, a 28% idealno), vođenje doktorata 12% te pisanje i priopćavanje rezultata rada (24%, a idealno 21%). Neznatne razlike, kao što se vidi, su bile uočene kod vremena alociranog na istraživanje i pisanje i priopćavanje rezultata rada.

Osnovni poticaji bavljenja nastavničkom profesijom jesu intelektualno zadovoljstvo, zatim zadovoljstvo stjecanja stručnog zvanja, osjećaj napredovanja u zvanju itd. Zatim u odnosu na studente, poticaji su odnosi sa studentima kao i odnosi s kolegama.

Ukupno stajalište o odnosu prema poslu kojim se bave dobili smo pitanjem: Biste li ponovno odabrali istu profesiju? Svega 64% anketiranih odgovorilo je potvrdno na ovo pitanje, što smatramo nedovoljnim s aspekta općih društvenih interesa. Za usporedbu možemo uzeti rezultate međunarodnog istraživanja u kojem je ovaj postotak iznosio 74%. Preciznije, samo 44% nastavnika je zadovoljno istraživačkim radom kojim se trenutno bavi, u usporedbi sa 73% nastavnika komparativne grupe inozemnih zemalja. Kod podučavanja u našim uvjetima taj postotak je 52% (u potpunosti ili djelomično zadovoljni), a u svijetu 57%. Za konzultantske aktivnosti postotak zadovoljnih u nas je 31% (u grupi komparativnih zemalja 34%) i konačno, uključenošću u instituciju 47% (grupa zemalja 27%). Očito je da je prosjek zadovoljstva poslom po svim kompariranim elementima (osim rada u instituciji) na znatno višem stupnju u grupi zemalja od istih pokazatelja u Hrvatskoj. Provjeru ovog rezultata u istraživanju izvršili smo na osnovi intenziteta slaganja (ili neslaganja) sa složenim stavom koji odražava cjelovito zadovoljstvo (nezadovoljstvo) ukupnim poslom: "Bez oklijevanja bih preporučio ovaj posao mlađem kolegi", s čime se u potpunosti složilo samo 9% anketiranih nastavnika, 18% se složilo (pozitivan stav 27%), dok su svi ostali izrazili neutralan (41%) ili negativan stav (32%). To znači da 73% anketiranih profesora mladima ne bi preporučilo izbor ove profesije. Ovi rezultati na drastičan način potvrđuju prethodni zaključak da najveći broj sveučilišnih nastavnika nije zadovoljan postojećom pozicijom u društvu. Razlog za ovu tvrdnju je i rezultat istraživanja koje ukazuje na stajalište profesorâ da je postignuće u karijeri više rezultat internih i vanjskih čimbenika, na koje pojedinac ne može utjecati, nego vlastitih sposobnosti i rada nastavnika. Ovo stajalište pojačano je i nezadovoljstvom nastavnika ukupnim društvenim vrednovanjem posla kojim se bave i općenito pozicijom u društvu.

REFERENCE

- Aldenderfer, M. S. and R. K. Blashfield., *Cluster Analysis*, Series: Quantitative Applications in Social Sciences, 44 Sage Publications, 1984.
- Backer, G., A Theory of the Allocation of Time, *The Economic Journal*, 1965. 75, p. 493-517.
- Bergadaa, M., The Role of Time in the Action of the Consumer, *Journal of the Consumer Research*, 1990. 17, p. 289-302.
- Bolton, R. N. and J. H. Drew, A Multiple model of consumers assesment of service quality and value, *Journal of Consumer Research*, 1991. 17, p. 375-384.
- Boulding, W., Kalra, A., Staelin, R., and Zaithaml, V. A., A Dynamic Process Model of Service Quality: From Expectations to Behavioral Intentions, *Journal of Marketing Research*, February 1993.
- Cronin, J. J. and Tylor, S. A., Measuring Service Quality: a reexamination and Extension. *Journal of Marketing*. 1992. 56. p. 56-68.
- Gale, B. T., *Managing Customer Value*, The Free Press, 1994.
- Kasper, H., Corporate culture, Marketing orientation and marketing strategy: Results of two cases studies in the dutch service sektor, *Paper presented at the workshop on International Cooperation in Europe*, Maastricht, 1993.
- Loundon, D. I., and A. J. Della Bitta, *Consumer Behavior: Concepts and Applications*, McGraw Hill, Inc. 1993.
- Hawkins, D. I., Best, R. Jand Coney, K. A., *Consumer Behavior: Implications for Marketing Strategy*. Irwin 1994.
- Parasuraman, A., Zeithaml, V. A. and L. L. Berry., Moving forward in service quality research: Measuring different consumer-expectacion levels, comparing alternative scales, and examining the performance-behavioral intentions link. *Marketing Science Institute Working paper*, 1994., p. 94-114.
- Zeithamel, V. A., L. L. Berry and A. Parasuraman, Communication and control processes in the delivery of service quality. *Journal of Marketing*, 1988., 15. p. 1-6.

SATISFACTION WITH WORK AND THE ALLOCATION OF PROFESSORS' TIME AT ZAGREB UNIVERSITY

Tanja Kesić, Jozo Previšić
Faculty of Economics, Zagreb

The aim of this research was to determine the motives that had prompted professors of Zagreb University to choose their profession, the allocation of time for different jobs they perform, the evaluation of significance of certain factors in choosing their profession and the satisfaction they get from their work. In order to achieve the aims we set before us, we conducted a personal survey with 207 professors at 19 faculties of Zagreb University. Priority objectives were given by the examinees in the following order: 1. advancement of students' knowledge, 2. improvement of their own knowledge, 3. promotion of the institution, 4. advancement of the academic world's knowledge and 5. promotion of managerial skills. The distribution of the professors' time into various obligations was as follows: lectures – 45%, research – 25%, consulting – 14% and administrative engagements – 16%. If these findings are compared with those of certain regions of the world, we can conclude that, in terms of time allocation, university professors in Croatia are the first regarding time spent on lectures, and the last with regard to time spent on research. For a comprehensive evaluation of their work we used collective attitudes through the question: "Would you choose the same job, again?". 64% of the examinees answered positively (comparative countries group data – 74%). A decisively unfavorable attitude was obtained with the statement: "I would recommend this job to a younger colleague without hesitation". Only 9% agreed with the statement, 18% agreed partly (total positive attitude – 27%). The professors' discontent stems from the viewpoint that career achievement is more a result of external factors upon which no influence can be exerted, than of their own abilities and work. This attitude is enhanced by inadequate social evaluation of the work the professors are engaged in and their place in society in general.

ZUFRIEDENHEIT AM ARBEITSPLATZ UND ZEITEINTEILUNG IM ARBEITSPAN DER ZAGREBER UNIVERSITÄTSLEHRKRÄFTE

Tanja Kesić, Jozo Previšić

Fakultät der Wirtschaftswissenschaften, Zagreb

Ziel der vorliegenden Untersuchung war, die Motive zu ermitteln, welche die Lehrkräfte der Zagreber Universität zu ihrer Berufswahl bewogen, ferner die Zuwendung ihrer Zeit an verschiedene Aktivitäten, die Bewertung ausschlaggebender Faktoren bei der Berufswahl und die Zufriedenheit mit der Arbeit als Hochschullehrkraft. Zu diesem Zweck wurde eine Umfrage unter 207 Professoren an zwölf Fakultäten der Zagreber Universität durchgeführt. Die von den Befragten genannten Ziele waren in folgender Reihenfolge angeführt: 1. Vertiefung der Kenntnisse der Studenten, 2. Vertiefung der eigenen Kenntnisse, 3. Förderung der Institution, 4. Bewußtseinerweiterung der akademischen Kreise und 5. Förderung der Managerfähigkeiten. Die auf die verschiedenen Pflichten zurückgehende Zeiteinteilung im Arbeitsleben der Lehrkräfte wurde folgendermaßen bestimmt: Vorlesungen – 45%, Forschung – 25%, Consulting – 14% und administrative Verpflichtungen – 16%. Vergleicht man diese Resultate mit Befunden in den einzelnen Weltregionen, so schließt man, daß hinsichtlich der mit Vorlesungen verbrachten Zeit die kroatischen Universitätsprofessoren an erster Stelle stehen, hinsichtlich der für die Forschungstätigkeit aufgewandten Zeit wiederum an letzter. Zur Gesamtbewertung der eigenen Arbeit dienten gemeinsame Stellungnahmen. Es wurde etwa die Frage gestellt: "Würden Sie denselben Beruf noch einmal wählen?" 64% der Befragten antworteten positiv (in der Gruppe der komparativen Länder waren es 74%). Eine ausnehmend ungünstige Einstellung folgte auf die These: "Ich würde diesen Beruf ohne Zögern einem jüngeren Kollegen empfehlen." Nur 9% der Befragten stimmten rückhaltlos mit dieser These überein, 18% wiederum teilweise (positive Einstellung insgesamt bei 27%). Die Unzufriedenheit der Lehrkräfte geht aus der Einstellung hervor, daß das in der Karriere Erreichte eher auf äußere Umstände, die außerhalb des Wirkungsbereichs des einzelnen liegen, zurückgeht als auf die eigenen Fähigkeiten und die erbrachte Leistung. Diese Einstellung bekräftigen die mangelnde Wertschätzung, welche die Gesellschaft dem Akademikerberuf entgegenbringt, und die gesellschaftliche Lage allgemein.